

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta (HE 175/2009 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Marja-Riitta Pönkä, opetusministeriö
- rehtori Teuvo Riikonen, Savonlinnan kristillinen opisto
- vararehtori Aarni Tuominen, Työväen Akatemia
- puheenjohtaja Gunborg Gayer, Förbundet för arbetar- och medborgarinstitut i Svenskfinland, FAMI rf

- opetusneuvos, vt. toiminnanjohtaja Martti Markkanen, Kansalaisopistojen liitto
- puheenjohtaja Jorma Turunen, Opintokeskukset ry
- pääsihteeri Jyrki Ijäs, Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- toiminnanjohtaja Ari Salo, Suomen kesäyliopistot ry
- erityisasiantuntija Päivi Rajala, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri, opintojohtaja Merja Hanhela, TJS Opintokeskus
- puheenjohtaja Leena Kaivola, Urheiluopistoyhdistys ry
- puheenjohtaja Aaro Harju, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö
- filosofian maisteri Seppo Niemelä.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Bildningsforum
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutettavaksi. Esitys liittyy vapaan sivistystyön vuosille 2009—2012 ajoittuvaan kehittämisohjelmaan. Sen ensimmäisessä vaiheessa ehdotetaan muutettavaksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen toiminnan tarkoitusta, toiminnan tavoitteita sekä tarkennettavaksi lain piiriin kuuluvien oppilaitosmuotojen tehtäviä. Samoin oppilaitoksen ylläpitämis-

luvan sisällön määrittelyä tarkennetaan. Lakiin liitettäisiin myös oppilaitosten yhteistyötä koskeva velvoite.

Kehittämisavustuksia koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että vapaan sivistystyön oppilaitoksille olisi mahdollista myöntää osana kokonaisrahoitusta myös laatu- ja kehittämisavustusta. Ylimääräisten avustusten myöntäminen siirrettäisiin Opetushallitukselle. Lisäksi lakiin

tehtäisiin kuntien valtionosuusuudistuksesta johtuvia viittaussäännösten muutoksia sekä teknisluonteisia täsmennyksiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Toiminnan tarkoituksen ja tavoitteiden sekä lain piiriin kuuluvien oppilaitosmuotojen tehtävien päivittäminen säännöksissä selkiyttää tehtäväjakoa ja tukee kunkin oppilaitosmuodon omaa erityisroolia suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Vapaalla sivistystyöllä on Suomessa pitkät ja ansiokkaat perinteet. Valiokunta pitää vapaan sivistystyön tukemista tärkeänä kansalaisten omaehtoisen oppimisen ja laaja-alaisen itsensä kehittämisen kannalta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset turvaavat osaltaan myös elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Vapaalle sivistystyölle on ominaista myös mahdollisuus kansalaisten omiin arvolähtökohtiin perustuvaan opiskeluun. Tämä on todettu nimenomaisesti lakiehdotuksen 2 §:n 7 momentissa, jonka mukaan oppilaitokset voivat painottaa koulutustehtävässään arvo- ja aatetaustansa, kasvatustavoitteitaan tai erityisiä koulutustehtäviään. Organisoituminen yhteisten arvolähtökohtien pohjalta on ominaista erityisesti opintokeskustoiminnalle ja suurelleen osalle kansanopistoja. Vapaan sivistystyön piirissä ovat näin edustettuina useimmat yhteiskunnalliset ja uskonnolliset kansanliikkeet. Lakiehdotuksen 4 §:ssä säädeltyyn ylläpitämislupaan liittyvä sivistystarve korostaa osaltaan kaikkien vapaan sivistystyön oppilaitosten tarkoitusta.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että tarkoituksypykälä esitetyssä muodossa on saa-

nut lausunnoissa laajan kannatuksen. Valiokunta painottaa kuitenkin 1 §:n osalta itsen kehittämisen merkitystä. Tässä korostuvat sivistystyölle asetettavat tavoitteet: yksilön monipuolinen kehittäminen ja kyky toimia yhteisöissä sekä yhteisöllinen tavoite eli kansanvallan, tasa-arvoisuuden ja yhteiskunnan eheys.

Valiokunta kannattaa myös liikunnan koulutuskeskuksia koskevaa muutosta. Uusi tehtävämäärittely ottaa huomioon liikunnan ja urheilun erityispiirteen koko elämänsäkaaren kattavana sekä lasten ja nuorten suosituimpana vapaa-ajan toimintamuotona. Liikunnallinen elämäntapa omaksutaan jo lapsuudessa. Muutos myös tiivistää vapaan sivistystyön roolia osana suomalaisen koulutusjärjestelmää.

Hallituksen esityksen mukaan rahoitusta myönnetään vapaan sivistystyön oppilaitoksille edelleenkin suoriteperusteisena valtionosuusrahoituksena ja harkinnanvaraisina avustuksina. Vapaan sivistystyön kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että vapaan sivistystyön rahoitusmallia uudistettaisiin asteittain vuodesta 2010 alkaen niin, että todellisiin kustannuksiin perustuvan laskennallisen perusrahoituksen rinnalla toimintaa tuettaisiin avustuksilla. Useista eri avustusmuodoista luovuttaisiin ja tilalle luotaisiin laatu- ja kehittämisrahoitusjärjestelmä (LAKE), joka täydentäisi suoriteperusteista valtionosuusrahoitusta. Harkinnanvaraisilla avustuksilla tuettaisiin vapaan sivistystyön yleisiä ja oppilaitosryhmäkohtaisia laatu- ja kehittämistavoitteita. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty epäilyjä tämän mallin tarkoituksenmukaisuudesta.

Kansalaisopistoissa järjestetään paljon taitteen perusopetuksen yleistä oppimäärää. Parhailaan vapaan sivistystyön rahoitustyöryhmä

selvittää mm. taiteen perusopetuksen asemaa kansalaisopistojen toiminnassa ja rahoituksessa. Työryhmän määräaika on 15.3.2010, ja sen ehdotukset on tarkoitus sisällyttää vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja syksyllä 2010 budjettilakina annettavaan hallituksen esitykseen vapaan sivistystyön lain muuttamisesta. Valiokunnan mielestä työryhmän tulee selvittää taiteen perusopetuksen antamista kansalaisopistoissa niin, että saatavuuden turvaamiseksi taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetusta voitaisiin antaa kunnan harkinnan mukaan kansalaisopistoissa, mutta laajan oppimäärän opetus säilytetään ao. taiteenalaan erikoistuneiden taiteen alan oppilaitosten opetuksena.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa annettava taiteen perusopetus saa yleensä rahoituksen vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmästä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisopistojen yksikköhinta on 77,14 euroa vuonna 2010 ja taiteen perusopetuksen yksikköhinta 69 euroa, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa kuntien valintaan taiteen perusopetuksen järjestämisessä.

Edellä todetun perusteella valiokunta ehdottaa yhtä lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää vapaan sivistystyön osalta

— onko avustuksina myönnettävä rahoitusmalli tarkoituksenmukainen vai tulisiko laatu- ja kehittämisrahoitus siirtää osaksi valtionosuusrahoitusta,

— miten taiteen perusopetuksen järjestäminen kansalaisopistoissa mahdollistetaan vain yleisen oppimäärän osalta ja

— mahdollisuudet korottaa taiteen perusopetuksen yksikköhintaa niin, etteivät yksikköhintojen eroavaisuudet ohjaisi kuntien päätöksiä taiteen perusopetuksen järjestämisessä.

Hallituksen tulee antaa mahdollisesti tarvittavat esitykset säädösten muuttamiseksi eduskunnalle viivytyksettä.

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Paavo Arhinmäki /vas
Timo Heinonen /kok
Elsi Katainen /kesk
Anneli Kiljunen /sd (osittain)
Sanna Lauslahti /kok
Jukka Mäkelä /kok

Mikaela Nylander /r (osittain)
Lauri Oinonen /kesk
Tuula Pelttonen /sd
Tuomo Puumala /kesk (osittain)
Leena Rauhala /kd
Pauliina Viitamies /sd
vjäs. Ilkka Kantola /sd
Juha Mieto /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.